

B. M. II 173.

S. 48, S.

X 186 2409

D. M. V. D.

II h
464

AUCTORITATE

AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS,
IN INCLYTA AD ALBIM ACADEMIA,
PRÆSIDE,

VIRO PRÆCLARISSIMO, AMPLISSIMO AC PRÆCELLENTI,

DN. M. CHRISTIANO Röhrenseerl.
FACULTATIS PHILOSOPHICÆ ADJUNCTO
MERITISSIMO, &c.

EX POLITICIS DISPUTABIT PUBLICE,

De

TORNEAMENTIS,

AUCTOR,

ERNESTUS DIETERICUS à Selmnitz/
EQVES THURINGUS.

AD DIEM XI. MARTII,

IN AUDITORIO MAJORI,

HORIS ANTE-MERIDIANIS

WITTEBERGÆ,

Typis MICHAELIS MEYERI, M. DC. LXXI.

77.

AUCTORITATE

AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS
IN INGLYTA AD ALBEM ACADEMIA

PRESIDE

KING BRITANNIARUM, AMPLISSIMO NO. PRAESIDENTE

D. M. CHRISTIANO ROYCE

FACULTATIS PHILOSOPHICAE ADIUNCTO

EX POLITICIS LIBERTATIS PUBLICE

IN AUDITORIO MAIORI

HORIS ANTE-MERIDIANIS

THE MICHAEL MEYER, M.D.C.LXXI

IN
ne
en
pe
Pal
tia
tat
tua
illi
be
no
in
fig
to
sci
co
lo
cu
tu
pr
re

IN NOMINE DNI. NOSTRI JESU CHRISTI

ad omnes actus, cunctaq; consilia semper progredimur.

l. 2. C. de Off. Praef. Prat. Afr.

Imperatoriam Majestatem non solum armis decoratam, sed etiam legibus oportere esse armatam, ut utrumq; tempus & bellorum & pacis recte possit gubernari, graviter admodum D. JUSTINIANUS monet, *Princ. Proem. Inst.* Uti etenim truculentus Mars, nisi sapientem subinde Minervam consulat, multa temere, multa periculosè, nec pauciora sine successu suscipit: ita provida Palladis consilia vix optatum sartiuntur eventum, nisi Martia vis protegat eadem contra ingruentes hostes, auctoritatemq; ipsis ac robur adspiret. Scilicet; jura & arma mutuam sibi in Republ operam praestant, ita ut nec his nec illis carere unquam possit. Ac tamen non perpetuo dira belli mala vexent Patriam, sed pacis amœna quies blando nobis vultu arrideat, utroq; tamen tempore armorum usq; insigni emolumento rempublicam beat. Quum turмали signo perstrepat buccina, atq; latus omne tumultum subito ciet, quam clarè tum armorum excellentia exsplendescit! Vibratur lancea acuto stridore, ac undiq; strictus coruscat ensis: Concurritur utrinq; ingentibus animis, telo ruenti objicitur caput, Herculeisq; quasi viribus inimicum agmen à patriis oris procul arcetur. Videas hinc, quantum vastas antecellat vires exercitatus miles, quantumq; praestet, eruditos armis, quam numerosos exercitus habere. Hi sunt, qui hostilibus copiis cladem, imperatori suo

A

con-

concordiam victoriam confecerunt. *Vir viro, armis arma
conferta sunt: ad nutum monentis intenti, sequi signa,
servare ordines didicere. Quod imperatur, omnes exau-
diunt: obsistere, circumire, discurrere in cornu, mutare
pugnam, non duces magis, quam milites callent: uti Ale-
xandri M. milites scitè depingit Curtius l. 3. c. 2. Quapropter
ne imparatus ad bellum, si necessitas exigit, procedat Prin-
ceps, aut viris objiciat imbelles foeminas, vel rudes pueros,
vel parùm fidum externum militem, operam dare quàm
maximè debet, ut togato reipubl. statu subditi in armis ex-
erceantur. Quum enim planè rudes & artis bellicæ igna-
ri concurrant cum hoste, timidè admodum bellum tracta-
bitur, quòd qui arti qualemcunq; etiam operam non na-
vavit, frustra eandem tractet; quemadmodum contrà ne-
mo id detrectabit facilè, cujus notitiam sibi reddidit fami-
liarem; quare sedula & in acie & otio armorum cura se-
quiore tempore egregium Magistratui subsidium præbet.
Varia occurrunt exempla passim, quorum beneficio in-
gens assertioni nostræ robur accedit. Sic Davidis extat
mandatum, ut Israelitæ ex tribu Juda arcus exercitium di-
scrent assiduè. 2. Sam 1, 28. Athenienses quoq; nullum
alium in finem Palladem finxerunt armatam, quàm ut in-
dicarent, opportunius res militares exerceri non posse,
quàm tempore pacis. Somnolentorum quippe est, ea tan-
tùm, quæ ante pedes jacent, cavere. Ideò digna satis vox
est Majestate Regnantis, quam Sacratissimus Imperator
JUSTINIANUS loco Edicti protulit l. 2. §. 9. C. de offic. præf. præ-
tor. Afr. ut Duces semper ad exercitationem armorum milites
teneant, & non concedant eos divagari, quòd necessitate urgen-
te inimicis resistere possint. Tandem quis ignorat, Rem pu-
blicam Romanam maximè propter artem militarem ex-
titisse*

titisse inclytam, nullum certè aliud ob fundamentum, quàm quòd pacis quoq; tempore aleret exercitus, cuius inter beneficentiæ causas hæ fuerunt potissimæ, partim quia iustum censebant, pacis tempore viros fortes & bellicosos magno pretio habere, & civiles dignitates illis credere, qui summa pericula pro eâ subiissent; cautiores sanè rediti exemplo Græcorum, qui nullâ aliâ de re tam facilè à Philippo Rege vincebantur, quàm quòd viros fortes promptosq; consilio Pacis tempore instar Platanorum haberent atq; negligerent; partim quia non modo in legionibus, sed etiam in oppidis ac provinciis fabricas scutarias, loricatas, arcuarias habebant, in quibus omnia armorum genera, quæ eo tempore in usu erant, formabantur. Hæc enim præcipua cura erat, ut in castris nunquam deesset, quicquid in exercitu necessarium videretur, usque eò, ut etiam cunicularios haberent, qui muris perfossis intra fundamenta improvisi emergerent ad urbes capesendas. Inde efficiebant, ut tempore belli etiam tuti essent, & ab omnibus incommodis Rempubl. salvam atq; incolumem haberent. In eo autem conveniebant cum SENECA, qui ita scripsit in *lib. de Beat. Vit. c. 26.* *Nemo Principum adeò credulus erit tempore pacis, ut non se præparet bello, quod, etiamsi non geritur, indictum tamen est.* Quoniam in aperto, nihil neq; firmitus, neq; laudabilius, imò neque felicius Rempubl. esse, in quâ eruditi abundant milites, & quod erudita paucitas promptior ad victoriam sit, quàm rudis illa & indocta moles hominum, ad cædem semper parata.

Th. II.

Hæc quoq; occasio extitit ac quasi seminarium Feudorum introductorum in Germaniam creditur. Quum

enim Principes Germaniæ amplo semper studuisent comitatu, quem in bello aluerant, & ad bellum conduxerant, uti testatur *TACITUS lib. de moribus Germanorum*, atq; hos Comites perquam fideles sibi, eorumq; operam maximè firmam cognovissent, concesserunt postea iisdem Principes prædia quædam, tum in propriis, tum etiam in occupatis bello terris, sub conditione fidei & servitii militaris, ut non solum operâ ipsorum in bellis vel præsentibus vel futuris ùti, sed etiam devictos virtute illorum in fide continere possent; quod confirmant ipsæ Leges & mores feudales, ex quibus apparet, Feuda propter militiam esse constituta, iisq; Vasalli milites sæpius dicuntur. *Conf. 2. Feud. 21. & 22.* adeoq; hoc Feudorum institutum aptè congruit indoli Germanorum, quos, utpote bellis nimium quantum deditos, hoc singulare institutum militare introduxisse, inter cæteros Feudistas rectè asserit *STRUVIUS Syntagm. Jur. Feud. c. 1. th. 3. p. 8. & seqq.* Præter hæc laudata antea felicitas non aliter acquiri potest, quam diuturnâ armorum tractatione, & qui pace diutinâ commode frui volunt, bello & armis sint exercitati, quibus pax amissa recuperatur, imò conservatur, dum exteri quoque hanc fortitudinem agnoscunt, atq; iteratos armorum actus admirantur. Quod si in genere ad laborem, vigilias, frigus, famem, *ARISTOTELE monente lib. 7. Pol. c. 17.* subditi sunt assefaciendi, quidni ad arma quoque tractanda? Non dicam de peditum vario exercitiorum modo, ut armis vel punctim vel cæsim uti sciant, de militari gressu & ingresso, cursuq; celeriori & tardiori, non de castrorum metatione & munitione, ut in iis, tanquam in propugnaculo, omnes hostium invasiones eludere possint. Silentio involvam quoq; notitiam illam, quæ ex asse familiaris esse

esse debet equitibus, quantum scilicet intersit ex utroque latere equum ascendere & descendere, & in concitatisimo equorum cursu, vel hastam vel sclopetum gubernare, atque inter armorum strepitus & tonitrua bombardarum frenare equum posse, ne agmen dissipetur, quod omne eorum relinquo iudicio, qui Marti litaverunt.

Th. III.

Constat proinde, cunctis aut artificibus aut artibus maximum decus venire ex labore indefesso ac sedulitate perpetua, adeo, ut si studia consveta non frequententur quotidie, brachia in corporibus, ingenia in artibus pigrescant; quod nec veteres latuit, quorum Mnemonicon hoc fuit: Quo quisque vehementius desideret pacem, eò diligentius præparet ea, quæ necessaria ad bellum sunt futura, neque pacem ut nudam Dianam, sed ut Minervam Deam bellicosam muniat. Accedit & hoc, quod infallibiliter crediderunt veteres, tantam & ferme majorem utilitatem afferre Reipubl. armorum exercitium, quantam ab arario unquam sperare licebit. Quare ut eò feliciter procederet incrementum Reip., jam olim variæ inventæ & institutæ sunt Armorum exercitationes, per modum LUDORUM, qui apud multas undique gentes memorantur celebres. Sic Græci Ludos diversimodè instituerunt. I. OLYMPICOS, qui semper quinto præterlapso anno celebrabantur, ubi diversissimis ex locis conveniebant adolescentes ad armorum exercitationem; hi quoque à loco, quo celebrabantur, nuncupati sunt, ut dixi, OLYMPICI. Ad quemnam vero fundatio horum ludorum spectarit, Historici inter se non conveniunt, ideoque & ego hujus decisionem, dum à scopo prorsus aliena, tentare nolui, sed id eorum relinquo indagini, qui ex asse Ludos describere satagunt. Videri potest

NATAL. COMIT. *Mythol. lib. 5. c. 1.* His succedebant (2) PITHII, & hitam in honorem Apollinis, quam ad exercendos juvenes sunt adinventi, ac multa per tempora durarunt. (3) NEMEI subsecuti fuerunt, & funebres quidem isti, perque triennium semper celebrati. Tandem & ultimo veniebant ISTHMI, qui ad imitationem Olympicorum constituti sunt, atque consecrati. De quibus singulis & quæ alias memorabilia in hisce ludis contigerunt, consuli potest NAT. COM. MYTHOL. *lib. 5. c. 2. & seqq.*

Th. IV.

Succedunt Romani, gens virtute, militiâ, legibus, ac justitiâ clarissima, quæ Ludos optimos fortissimosque instituit indies. Ipse quippe Romulus statim ludos exhibuit, eosque NEPTUNO EQVESTRI sacros, quos Consualia appellavit, teste ROSIN. *Antiquit. Rom. lib. 5. cap. 3.* à Conso scilicet Consiliorum Secretorum DEO, i.e. Neptuno. Idem *d. l. c. 19.* Hunc secuti sunt alii Reges, Consules atque Prætores, & demum Imperatores. In universum duo tantum fuerunt Ludorum genera apud Romanos, alii Circensis, alii Scenici. Illi à circo nomen acceperunt, quia cavæ circoque sunt divisi, vel à circumeundo. ROSINUS *d. l. c. 2.* *ab una parte erat litus fluminis, in altero latere gladii erant positi, ut ignavia præsens periculum ab utraque parte esset.* Peragabantur verò Ludi corporum certatione, cursu, pugillatione, luctatione, curriculisque eqvorum usque ad certam victoriam. Vestigia adhuc apparent in *l. 12. §. equitii 4. ff. de us. & habit. & l. 1. §. 2. ff. de mun. & hon.* Tandem certi creati sunt Ædiles, quorum munus fuit, ut Plebejos Ludos curarent, & Cures, qui magnos exhiberent Ludos: Hujus rei plurima testimonia apparent in historia Livii aliorumque. Quod autem omnes isti ludi instituti fuerint ad exercendos subditos,

ditos, exinde constat, quòd signum dare mittendis quadrigis etiam ad officium Urbani Prætoris pertineret, qui si forsitan aliquis abesfet, belloque occupatus viveret, dictus Dictator fuit, qui signum loco Prætoris mittendis quadrigis daret. Ex SVETONIO verò & sequentibus Historicis cognoscitur, quòd ad Imperatores, translata omni Reipubl. potestate in unum, munus istud pro manaverit. Barbaricum istud hominum genus Turcæ, licet civilitatis parùm vel minimum gnar, statim à cunis vel primis ungviculis, pueros armis asvescunt, & ita ad militiam eos aptiores reddunt, adeò, ut vix ullus reperiat, qui non fateatur ingenuè, eos velocitate, celeritateque armorum tractandorum, plures alios populos antecellere; uti hoc ipsum satis superque experientia, proh dolor, demonstrat.

Th. V.

Tandem & Germani sua habuerunt Certamina ante HENRICUM quoque. TACITUS *de moribus Germ. num. 8.* Nudi enim juvenes, quibus id ludicrum est inter gladios atque infestas frameas saltu jaciunt. Exercitatio artem paravit, ars decus, non in quæstum tamen, aut mercedem, quamvis audacis lasciviæ est pretium voluptas spectantium. Multum enim profuturum rectè senserunt, iis rebus à teneris asvescere, quarum usus major subinde & opimior speretur. Meritò itaque atque optimo jure posterì quoque egregias has Majorum virtutes, uti ex omni parte consummatissimas, ita vicissim Reip. utilissimas, summis vigiliis, summâque providentiâ, curâ, ac labore indefesso pertractant indices, quem in finem quoque Gloriosissimus Imper. HENRICUS AUCEPS, Ludos istos, qui TORNEAMENTA dicuntur, in totâ Germaniâ instituit splendidè, adeoque Eo Auctore & Promacho, hoc, quod diu absconditum erat, iterum restauratum

ratum est, & primum Torneamentum celebratum fuit
Magdeburgi, uti constat ex ipsa indictione Imperatoris,
quam RUXNERUS f. 28. des Thurnierbuchs tradit ita: Hein-
rich auß Göttlichen Gnaden Römischer Kaysler / ge-
nant der Bogler / hat auß mercklichen Ursachen des
Heil. Römischen Reichs / den ersten Thurnier in Teut-
scher Nation gen Meyenburg auff den Werder gelegt.
Et ut propositum eò feliciter succederet, unà cum quatuor
Imperii Principibus, CONRADO *Palatino Rheni*, HER-
MANNO *Duce Svevia*, BERTHOLDO *Bavaria Duce*, &
CONRADO *Duce Franconia*, accuratè rem præmeditatus
est. Præterea & Imperator, & quilibet horum Principum,
tres adhuc superaddiderunt viros, ita ut quindecim fue-
rint, qui de futuris Torneamentis deliberare, eademque
conficere fuerint auctores. Attamen nemo eorum unquam
ejusmodi Ludos visu perceperat, multò minus ipsis inter-
fuerat, sed planè rudes & ignari hujus negotii omnes erant,
præter HERMANNUM *Ducem Svevia*, qui aliqualem dun-
taxat cognitionem habebat eorum, quæ ex Magistro Phi-
lippo Imperatoris Secretario quondam audiverat. Erat
verò hic Mag. Philippus vir & pietate & prudentiâ & pere-
grinatione clarissimus, utpotè qui apud alias gentes, Bri-
tannos præcipuè & Gallos, talia exercitia sæpiusculè vide-
rat, adeoque eò feliciter consilia de instituendis Tornea-
mentis præbere poterat. Idcirco omnium applausu in
concilium Consiliariorum adoptatur, atque omnia, quæ
in Torneamentis viderat unquam, dextrè communicat.
Tandem cum omnia Philippi Consilia arrisissent Consilia-
riis, delata quoque sunt ad Imperatorem, qui rata habuit
omnia, ita tamen, ut Imperator ipse cæteri que quatuor
Principes Consiliariorum quinque præmitterent arti-
culos,

culos, quos etiam annotavit Ruxn. in Thurnier-Buch
fol. 16. & seqq.

Th. VI.

Hæc Torneamentorum vera apud Germanos incu-
nabula sunt, ad quorum institutionem Optimum Impera-
torem nihil æquè movit, quàm, ut antea satis demonstravi,
publica Salus, & ut multorum Principum ac Ducum ani-
mos, bello quoad antenus defatigatos, paululum recrearet.
Quum enim HENRICUS AUCEPS, tempore Leonis VII. Im-
peratorio diademate potitus esset, infideles iterum ac re-
belles Hungaros & Obetritos vi armatâ Imperio subicere
proposuit, ideò anno 935. auctoritate, quâ pollebat, Impe-
ratoriâ, mandato pœnali cunctis Imperii Statibus ac Ordini-
bus præcepit, ne in posterum ullo modo Hunnos cœte-
rasq; barbaricas gentes tuerentur ac defenderent, quo fa-
cto iis tributum ac vectigal omne denegavit. Ex quo tem-
pore Hunni cum aliis ejusdem farinae permultis locis Re-
giones quasdam Imperatoris miserè devastarunt, donec
tandem Imperator coactus fuit ab Imperii Statibus suppe-
tias expetere. Mandavit insuper sedulò, ut intra trime-
stre spatium quilibet, cujuscunq; ordinis ac conditionis
esset, in confinio Magdeburgensi se sisteret, atq; contra
hostes Ecclesiæ ac Imperii dimicaret. Promulgato hoc
Edicto quilibet Principum, Nobilium, cœterorumq; obse-
quium suum declaraverunt spontè, ita ut brevi temporis
spatio Imperator ex suis provinciis octo millia pedum &
duo millia equitum contra hostem duceret. Hisce quoq;
addiderunt Ordines Imperii sex millia ducentos & qua-
draginta equitum. Prælio igitur feliciter exacto rebellibus
& Barbaris Hunnis cæterisq; devictis, triumphator extitit
magnificus. Domum cum comitatu ex votis omnium re-

B

ver-

versus, deprædicabat magnoperè affectum totius exerci-
tus, nec dimittere statim Principes Equitesq; Germaniæ ac
Italiæ voluit, sed propter fidem Imperio exhibitam vicif-
sim remunerationis quidquam ipsis exhibere tentavit, in
Ludis equestribus ac pedestribus, venationibus, aliisque hu-
jusmodi artibus. Quicquid tamen fuerat, nondum suf-
fecturum autumavit gloriosissimus Imperator pro singu-
lari & devoto obsequio, quod unanimi consensu præstite-
runt imperii Principes, & verebatur præterea Imperator,
ut quiesceret gens, ideoq; adhuc per tempus manere ro-
gitavit, & torneamenta hæc, de quibus in præcedente thesi
dictum, promisit. *Conf. RUXNER. in proæm. des Thurnier-
Buchs fol. 2. 3. 4. & seqq. ad fol. usq; 13.*

Th. VII.

Quo tempore verò Primum hocce Torneamentum
sit celebratum, valdè inter se discrepant Historici. RUXN.
fol. 20. d. l. contigisse putat Anno 938. cui opinioni & sub-
scribunt GOLDAST. in *den Reichs Sazungen pag. 4.*
MÜNSTER. in *Cosmogr. lib 3. de Germ. c. 481.* Item AUGUST.
VISCHER. in *tract. jur. duell. Univ. part. 1. de duello provis. p. 486.*
Alii remeant ad annum 935. uti SPANGENBERG. in *der
Mansfeldischen Chronick / c. 127. p. 122.* Michael Sach-
se / in *der Rånser Chronick / in Vita HENRICI AUCUPIS,*
ALBINUS, CRUSIUS, & alii, quibus & ego in re aliàs satis
obscurâ calculum lubens adjicio, quia secundùm accura-
tissimam supputationem Historicorum ac Chronologo-
rum Anno Chr. 936. satis jam HENRICUM concessisse
proditum reperimus, ita ut hoc anno HENRICI Filius
OTTO M. Imperator Occidentalis factus fuerit. *Conf.
SCHRAD. Tab. Chron. Sec. 9. & 10.*

Th. VIII.

Th. VIII.

Torneamentorum vocabulum unde derivetur & cujatis sit, non conveniunt Doctores. WEHNER. *in Observ. pract. p. 465. col. 1.* putat minus rectè latinum esse & dici, quia Veteres Tyrones dixerunt pro militibus. Hinc ALEMANNI *Torner* / ut & TYRONIUM corruptè pro TYROCINIO, vel ludo equestri, & ita barbarè inde formaverunt Torneamentum. LIMNÆUS verò *lib. V. J. P. c. 5. num. 1. & seqq.* putat vocem hanc esse Italicam, & Italis exercitium hoc equestre vocari TORNEAMENTO, vel TORNIAMENTO: fortassis à Tornare, quod illis inter alia est redire. Hi enim, qui isto modo decertant, eunt, redeunt, & omnes arenæ angulos percurrunt. Unde à Gallis etiam nominatur TOURNOY, i. e. decursorium, à verbo Tournoter, quod iisdem est huc & illuc vagari; cui sententiæ calculum addit PHILIP. ANDR. OLDENBURGERUS *in LIMN. Enucl. lib. 3. c. 31. n. 1.* Reperiuntur etiam nonnulli, quibus antiquitati ad superstitionem usq; litare res magni ponderis videtur, & qui Torneamenta ludos appellitant Trojanos, nempe pro Trojano agmine Torniamen. Hujus generis sunt quæ plurimi, nimirum ROSIN. *antiquit. Rom. lib. 5. c. 25.* NOLDEN. *de Nobil. c. 11. num. 33.* WOLF. HUNGERUS BAZORIUS, & alii: itaq; ob disensionem Autorum incertus hæreo, cui subscribam opinioni. Si tamen omninò aliquid certi statuendum est, media præ reliquis mihi verisimilior videtur. Ad Homonymiam vocis pertinet, quod doctissimu CAMDENUS *in Britannia sua p. 191.* Torneamentum & Mensam rotundam pro iisdem habet, quæ tamen apertè separat MATTHÆUS PARISIUS *in HENR. III. ad an. Clō CCLII.* Milites, inq;uens, *ut exercitio militari peritiam suam, & strenuitatem experirentur, constituerunt unanimiter, non in bastiludio*

illo, quod communiter & vulgariter Torneamentum dicitur, sed potius in illo ludo militari, qui Mensa rotunda dicitur, vires suas attentarent. Vid. Voss. l. 2. de Vitiis serm. & var. Gloss. c. 18. p. m. 311. Constat præterea, quod Torneamenta communiter Ludæ Equestres dicantur, idè quia in hæc palastrâ equis usi fuerunt. Putabant enim veteres id viris Nobili maximè convenire; quod ad nostra usq; tempora remansisse videtur, ubi in lustrationibus hodiernis, bey den Musterungen / equis comparere solent. KNICHEN. de jure Territor. c. 3. n. 366. Quapropter dilquendum venit, an etiam dentur Ludæ pedestres? quod probatur per Ludos à MAXIMILIANO Rege Bohemiæ in honorem Invictissimi Imperatoris FERDINANDI Viennæ habitos zu Ross und Fuß / Anno 1615. Indictum enim solenniter fuit, factaq; publicatio à tribus Prætoribus & Ehrenholdis in aulâ Cæsareâ, additis 10 illius certaminis legibus; ipsum demum Torneamentum d. 12. Junii solennissimo ritu peractum: nec ignotum est. Torneamentum ejusmodi An. 1650. mense Decembr. in Aulâ Serenissimi Potentissimiq; Electoris Saxonæ, cum festivitates nuptiales SERENISSIMORUM CHRISTIANI & MAURITII DUCUM peragerentur, celebratum esse. Illud tamen in propatulo est, si primam originem eorum consideremus, nullum pedestrium per multa secula fuisse usum, seqviore tamen tempore incerto autore equestribus esse addita, introducta procul dubio ad imitationem equestrium, ut privata potius hujus vel illius Principis, quàm publica totius Imperii vocari queant.

Th. IX.

Personas autem quod attinet, quæ circa Ludos hosce occupatæ, vivunt in duplici differentia. Aliæ enim sunt insti-

instituentes, alia recipientes. Hæ Subjecti, illæ efficientis
causæ rationem habent. Instituentes inter Prima ac Prin-
cipalis Persona Imperator est, vel quicunque in Republ.
summam & irrefragabilem potestatem obtinet. Nam sic-
uti in eo omnia resident jura, & ab eo tanquam capite ac
perenni fonte in inferiores quoslibet jura ac privilegia e-
manant; sic ad eundem refluunt omnia. Ecquid enim
Torneamenta aliud, quàm institutum civile sunt, exercen-
dorum in armis nobilium gratiâ excogitatum? Quod cum
sic se habeat, dispalescit facilè, dispositione de iis Majestatis
esse, aut ejus, cui à Majestate communicatur. Neq; in Im-
perio Germanico id aliter fuit observatum. Primum e-
nim Torneamentum ab HENRICO Aucupe; Sextum
verò à CONRADO II. Septimum ab HENRICO III. duode-
cimum ab HENRICO VI. indicta, celebrataq; fuisse, testis
est *LIMN. lib. V. c. 5.* ita quoq; de reliquis. Deinceps ad Prin-
cipes quoq; Imperii spectant, non tamen indistinctè ad o-
mnes; sed ad Quatuor eos potissimum, nempe Rhena-
num Palatinum, Svevum, Bavarum & Francum, qui acce-
perunt jus istud feudi nomine. Tandem referunt Histo-
rici, quòd munus istud quoq; pertinuerit ad Præfectos ho-
rum ludorum, *Die Thurnier. Bögte* / quos à Principibus
ipsis electos RUXNERUS memorat, ut Vicarii quasi Prin-
cipum essent in indicendis hisce certaminibus. Ex quibus
clarum est, eos administræ partes causæ in hoc negotio
obisse. Eo tempore à quatuor istis Principibus electi sunt
MENOLPHUS, DN. ERBACHI, CAROLUS, DN. HOHENHE-
WENSIS, GREGORIUS, DN. WOLFHANTSHUCE. ERNESTUS
GRUNBACHIUS, Eqves auratus: His autem idem jus tan-
quam feudum competiisse vix dici poterit, cum nullibi re-
periatur. Singulis enim certaminibus absolutis, novi electi

sunt Præfecti, uti Ruxn. und gab man den vier neuer-
wehlten Thurnier-Bögten den ersten Danck. Deniq;
& ad Nobiles jus istud spectasse, exinde colligi potest, quia
quatuor horum Circulorum Nobiles sæpius indixerunt
Torneamenta, uti apparet ex OLDENBURGERO in *Limn.
Enucl. lib. 3, c. 31. n. 5.* Hoc enim antiquis temporibus qui-
dem moris fuit circa Torneamenta constituenda, aut in-
dicenda. Attamen usq; adeò non patet, quibus idem ju-
ris hodiè competat. Neminem certè reperiri arbitror,
qui judicii & rationis ita expertus sit, ut de Imperatoriâ Ma-
jestate dubitare auderet, cum id luce clarius sit, quòd Im-
perator à se non abdicaverit jus indicendi Torneamenta,
nec privativè intelligatur dedisse, sed potius cumulativè.
Quare existimo, dum per ducentos nunc ferè annos Prin-
cipes illi, quibus à Majoribus illorum de manu in manum
tradita fuere jura, iisdem non usi sunt, (nullibi enim repe-
rimus vestigia ullius certaminis universalis per totam Ger-
maniam), ea summo præscriptionis titulo ad Imperato-
rem revoluta esse, hæc verò limitatione, nisi denuò in in-
terventione successoribus eorum tributa sint, & adhuc tri-
buantur, & tunc non usûs non poterit haberi ratio tanta,
quod sicco transimus pede. Sed si nova constitutione
Imperii forsan opus esset, nulli magis post Imperatorem
hæc competere possunt, quàm Electoribus, & imprimis
Secularibus. Regibus enim æquiparantur, MÖLLER,
*1. Semestr. c. 40, n. 4, qui Imperii decus, columnæ & latera,
A. B. C. ult. § c. 24, §. 1. & membra Corporis Imperatoris ju-
re suo audiunt, A. B. C. 24,*

Th. X.

Ansam verò præbuit ad certamina ista, uti jam supra
dixi, tum promptissima in auxilium oblatio selectissimorum
rum

rum copiarum; tūm ut Imperator remunerationem aliquam laborum redderet Principibus, Comitibus, atq; Nobilibus, qui ipsi intererant bello; tūm etiam ut Nobilitas Germaniæ jam dudum exercitiis condignis exulta, his quoq; ad bella aptior redderetur, ac victrix semper in hostium præliis existeret. Ad sunt verò in Torneamentis personæ quæ ipsæ non decertant, sed certis muneribus funguntur. Sic (1) die *Tournier-Vögte*/ quos iudices aut Reges Torneamentorū communiter appellant, quibus incumberebat, Torneamenta indicere, curare quoq; ut locus, in quo illa erant celebranda, omnibus modis perficeretur, porrò de Salvo conducto & omnibus necessariis adventantibus prospicere, die decertationis nomina eorum, qui licentiam decursionis impetrarunt, matriculæ inferre, lustrationi armorum & partitioni galearum interesse, intra funes ad Torneamentorum celebrationem consistere; *zwischen den Seilen halten*/ & quæ alia eorum officia erant, uti recenset OLDENBURGERUS *in Limn: Enucl: lib: 3, c. 31, n. 11.* (2) die *Griesswärtel*/ qui Nobiles ita appellati sunt ratione officii; in quonam vero id constiterit, asserere perquam difficile videtur. Etymologiam hujus vocabuli si examinem, dicente OLDENBURGERO *l. c.* *Griesswärtel* non aliam ob rationem dicitur, quam quia arenae vel areæ inservit. *Griess* enim arena est, & *Wärtel* oder *Wärter*/ qui inservit aliis. (3) fuerunt die *Gesellschaft Wögte*/ iiq; Regibus assisteabant, quò sublevarentur ex parte: (4) eligebantur quatuor Seniores, & totidem juniores Nobiles ex istis Provinciis, quorum munus consistebat in ferendis, conspiciendis & distribuendis præmiis, quibus addebantur virgines, uti prolixè satis ea memorat RUXN: f: 34. & 35. Pervenerunt etiam ad certa officia plebeji non

ellet.
eniq;
t, quia
erunt
Limn.
s qui
ut in-
m ju-
itror,
à Ma-
d Im-
enta,
ativè.
Prin-
anum
repe-
n Ger-
erato-
in in-
uc tri-
tanta,
tione
orem
primis
L L E R,
atera,
ris ju-
supra
sin. a-
rum

nonnulli, quorum præcipui hi erant (1) die Ståbler / quorum officium prolixè describitur in *Limn: Enucl: lib: 3. cap. 31. num. 13.* (2) Persevanten / Ehren-Knechte / Gesellschaft-Knechte / (3) Nachfolger der Wappen und Ehrenholde / & consistebat horum manus in quatuor hisce, (1) ut Lustrationi armorum & lortitioni galearum etiam interessent (2) ut Leges & statuta in his Ludis observanda recitarent, (3) ut proclamarent, qui pro altero pœnæ & decursioni se offerrent, agnitis armis insignibusq; ejus (4) ut Regibus circuloꝝ in exhibitione testimonii decursionis adessent.

Th. XI.

Sed quum hætenus de iis personis actum, quibus jus indicendi Torneamenta competit, aut qui inserviunt in actu decertationis; convenit, ut & eas, quibus indicuntur, vel quæ illis interesse possunt, vel debent, paulò penitus contemplemur. Et in pro patulo est, quòd soli illi, qui generis Nobilitate, ac stemmatis prosapia coruscant, propter primam foundationem capaces exercitiorum sint, tanquam verum atq; unicum subjectum, uti probari potest ex universâ historiâ, quam *RUXN: fusius in præfat: Des Thur- nierbuchs fol: 12. tradit: Also behilt der Rånser bey Ihm/ alle Herrschafft von Teutschen und welschen Landen/ und vermeinte seinen werthen Gåsten noch mehr Lust zumachen.* Clarescit hoc insuper ex duodecim illis Legib; quibus à principio Ludi hi equestres statim muniti sunt; *Alle die so Rittermæssig von Adell Geböhren und herkommen sind &c.* Cœterùm cum Nobilitatis vocabulum generale admodum sit juxta *HUBERTUM MYRÆUM in præfat. tract. de origin. equestr. dign. & ad multos alios extendatur, dum quidam Titulares dicuntur, quales Impera-*

perator, Rex, Princeps, Marchio, Comes, qui speciali aliquo Nobilitatis titulo præfulgent; quidam autem his contradistinguntur, & in specie Nobiles nuncupantur; haud absurdè quæritur, an Titulares illi Nobiles, uti vocantur, ad Torneamenta admitti debeant? Nonnulli dubitant, ex quibus est ANDR. FAURN. *lib 10. du theatre d'homme, chap. 3. p. 1751.* qui ait: Regiæ & Principalis dignitatis personæ ab his ludis equestribus se abstineant: Reges enim sui Regni coronâ, Principesq; sero caput adumbrare contenti, non solent, ut alii, in hisce ludicris pugnis decertare, nec ulli sodalitati interesse debent: Idque ratione dignitatis; ratione verò periculi memorat BERNHARD de GIRARD *Signeur de Haillan l. 3. p. 200. de l'estat & succes des affaires de France,* jam olim Reges non permisisse, ut Principes sanguinis fortunam suam periclitarentur Torneamentis, quum sapius visum, è ludicris istis certaminibus multa, imò maxima incommoda resultasse. Exemplum nobis suppeditat miserabile fatum HENRICI II. Galliarum Regis, qui minimè in personâ suâ observavit, quod Reges olim Principibus sanguinis denegabant. Hic enim in festivitate nuptiali, in via Antoninâ, haud procul *de la bastille*, ut eorum utar idiomate, Mongomerium custodiæ Præfectum, invitum tamen & reluctantem, ad certamen provocavit, lanceâ in manus traditâ, sed infelici eventu, fractis lanceis incurrentium eorum impetu, frustulo ligni per casidem penetrante, totumq; bregma violante, miserè intra novendium animam exhalavit. Invenio a. tam apud RUXNERUM, quàm ceteros Historicos, quòd in Torneamentis, quæ ab HENRICO AUCUPE primùm in Germaniam introducta sunt, Titulares illi Nobiles decertaverint. In primo enim, quod Magdeburgi institutum est, Torneamento, Imperator ipse filiusq;

C

liusq;

liusq; ejus unus, haud exiguo Principum numero praesentes fuere, ac decertaverunt ipsi, semper tamen, ut in illis emicaret singularis Heroum virtus, ideò & comparebant distincti à cœteris Nobilibus, quoad ornamenta capitis, quod & fecit CONRADUS II. Imp. in Tom. VI. da Er selbst in den Lhournier geritten/unter seiner Kayserlichen Krohn blosses Haupt.

Th. XI.

Hæc dicta sufficiant de Nobilibus Titularibus, sequuntur jam alii, qui non sunt Titulares, sed Nobiles in specie sic dicti, Germanicè von Adel / Edelleute; iiq; omnes ad ludos equestres admittuntur, nisi specialiter reprobati inveniuntur. Observatu tamen dignissimum, ut sint masculi. Bem enim; ræludia sunt equestres ludi; qvalia cum solos viros deceant, absit, ut mulieres ad has decertationes admittamus. Unde cum Pheretima mater Arcesilai Cyrenæorum regis ab Enelthone Principe Salaminis exercitum petiis et, pro restituendo filio, Enelthon misit fufum aureum, & colum penso circumdatum, rescribens, talia dona deberi mulieribus, & non ex e citus. *HERODOT. l. 4.* Quia tamen & foeminas ad ludos hosce comparuisse certum est, haud immeritò exinde de earum conditione, & quænam illarum in hisce decertationibus fuerit præsentia ratio dispiciam. Apud Lipsium videre est, quod foemina aliquando apud Romanos in publicis gladiatoriiis ludis decertarint, quod tamen Scto Severi Principis sublatum est: imò antiqui Romani morem istum, ut mulieres penitus scenis exesent, à Græcis, & imprimis à Lacedæmoniis in Rempubl. transtulerunt. Sed in desvetudinem planè abiit ista constitutio, & admittuntur foeminae ad ejusmodi ludos, (1) *Spectatum*, quia sunt honesti, & ab omni turpitudine

dine

dine atq; obscœnis remotissimi, & robur pugnantium honestarum atqve pulchrarum Matronarum ac Virginum præsentia occultâ vi plurimum augeri solet. (2) ad præmiorum distributionem, die Däncke auszutheilen / (3) ad choreas, (4) sæpius ad designationem loci, & temporis futuri Torneamenti, ut & ad revisionem atq; sortitionem galearum admistas esse illas Historici testantur. Illegitimè verò nati, & qui extra matrimonium procreati sunt repudiari absq; omni dubio possunt, quia tales undiquaque odiosi habentur; idcirco etiam apud plebem istiusmodi spurii ne quidem ad artificum admittuntur collegia, **si sie nicht einen Geburts-Brieff haben / daß sie ehlich gebohren: vid. STRUVIUM, Syntagm. J. C. Ec. VII. ch 20.** multò minus ad nobilissima hæc sodalitia. Sic & res habet cum iis, qui Nobilitatem suam haud probare possunt ex quatuor Avis Maternis, Paternisq; uti hoc ipsum affirmat articulus duodecimus, de quibus deinceps erit dicendum, quod & adhuc multis in locis observatur, ut in Silesiâ, teste GEORGIO à Wentsky & Petershenda. Sic & in Poloniâ, & in Hispaniâ, & de jure Sax. nemo, nisi majores Nobiles habens, feuda possidere potest, **Alle die nit von Ritters Art / von Vater und vor Eiter Vater gebohren / sollen Lehen. Rechts darben / ut est Lehn Recht c. 2. in princ.**

Th. XIII.

Nec admirandum, quod ad Nobilitatis probationem tantam posuerint pœnam, cum non solum ei, qui ignobilem duxit uxorem, interdicti sint hi ludi, ut si intervenisset is, more solenni verberibus mulctaretur, ac pœnis consuetis affligeretur; sed & ad liberos in tertium usque gradum extendatur. Quæritur verò, annon Imperator aliquem

ita nobilitare possit, ut ad hastiludia admitti queat? Quæ
dere longè latèq; disceptatum est, & præcipuè hanc quæ-
stionem singulariter examinavit FRID. BRUCKMANNUS,
in tract. de Regal. ubi tandem ita concludit, quod facere
possit. Nam id nemo inficias ibit, quòd Principi statuere
liceat contra ea, quæ Juris sunt Civilis, quòd mutabile est,
S. pen. Inst. de l. N. G. & C. Nec dubium est, Imperatorem,
dum habet jus leges ferendi, potestatem quoque habere
abrogandi easdem, licèt ab Antecessoribus latas, nisi fun-
damentales sint, quas vi juramenti promissorii servare te-
netur, *proæm. A. B. CAROLI IV.* Quæ ratione commotus af-
firmativæ lubens adstipulor opinioni. Exinde enim ne-
que detrimentum capit Respubl. nec alius quispiam, li-
cèt plures cooptentur in Nobilium ordinem: & quam-
vis lex Ludorum Equestrium supra citata obstet, hoc ta-
men subintelligendum, nisi Princeps aliter constituat, aut
peculiari gratiâ aliquem à lege illâ eximat. Quod si ete-
nim hoc fiat, iniquum esset, in quodam actu autoritati
Principis aliquid derogari, quod & probandum consuetis
ex diplomate verbis, quo Nobilitas defertur: Haben Ihm
umb solcher seiner Redlichkeit / Adelicher guter Sitten
und Tugenden / auch andern zu einer Anreizung / ic.
in den Stand und Grad des Adels unserer und des
Heil. Römischen Reichs / auch unserer Königreiche und
Fürstenthümbe und Landen / recht Edel-Gebornen /
Wapen und Lehens / Thurnier Genossen / und Ritter-
mässige Leute erhebet. Allermassen und Gestalt als
ob Sie von Ihren vier Ahnen Vater und Mutter Ge-
schlechten; benderseits recht Edel-Geborne Lehens /
Thurniers-Genossen / und Rittermässige Leute gebo-
ren worden / ic. De patritiis verò hic disquirere operæ
pre-

pretium quoque esse videtur, utrum scilicet & illi repudiandi sint à Ludis hisce? Reperio enim apud Scriptores, in duodecimo Torneamento Noribergæ celebrato quosdam admissos, & eos quidem tantum, quibus Nobilitas delata à summo Principe, *die Adelige Geschlechter* / quos inter tres præcipuè celebres recensentur, qui adeò fortes se præbuerunt, ut & hi, qui in ipsis Principum aulis ad heroica ista certamina ducti, doctique, melius peracta non peragere potuissent, Imperatore ipso teste, qui horum & privilegia Moderator confirmavit, ita tamen ut mercaturâ & cauponariâ abstinerent, suis commodis victitantes. Tandem omnes excluduntur à Ludis, qui aberrant à legibus, quocumque modo etiam fiat, quas ipse Imperator HENRICUS cum quatuor Principibus eorumque Consiliariis composuerunt, uti deinceps latior de iis discurrendi copia erit.

Th. XIV.

Haftenus dicta de personis, quæ Ludis istis interesse possunt, aut ab iisdem arcentur, sufficient: Sequitur, ut & actum eorum paulò penitius consideremus. Credendum verò, non fortuitos fuisse eos congressus, sed circumstantiis omnibus ac requisitis ad id perpensis, & deliberato consilio institutos; quare & semper promulgatio fiebat à quatuor præfectis Torneamentorum, per omnes partes Imperii. Designabatur nempe locus & tempus eorum, quò convenirent tam decertantes, quam spectantes; præprimis verò curabatur, ut hospitia redderentur commoda adventantibus, pro cujuslibet conditionis dignitatisque statu, in loco instituendorum Torneamentorum. Deinceps arenæ locus ad decertandū idoneus eligebatur & constituebatur. Catadromum sive septa quod attinet, in primo

Torneamento haud procul Magdeburgum jacens Insula electa est, **das Werder** / hodie **der Marß** appellatur, & postea alia quoque loca, prout in rem facere videbantur. Quod verò maximum erat, Imperator saluum conductum vel securitatem constituit omnibus, qui ad ludos istos veniebant, tanquam ad nundinas profisciscantibus, *Conf. CALVINUS in Lex. jur. voc. Torneamentum*; quia voluit Torneamenta esse conventus amicissimos, & quidem adeò, ut neque ob delictum, neque ob contractum incommodum actio alicui accrescere posset, nec impedimentum aditus vel reditus haberent. Postea dictà de conveniebant ii, qui vel decertabant ipsi, vel ludis istis interesse poterant, in loco destinato, & profitebantur nomina sua apud Præfectum, secundum primum institutum illud, ut apud Ludorum Regem, **bey Thren Landes Thurnier Bogt** / nomen suum ederent, tribus ad minimum præsentibus Heroldis; quâ in re cuilibet cavendum, ne defectum haberet originis & familiæ; imò demonstrare cogebatur, quòd Parentes ipsius pariter admissi jam ante fuerint Torneamentis, quæ verò probatio posterioribus temporibus ad avos tantum extenditur. Pertinet & huc institutum, ne quis comitator prodiret ad Torneamenta, quàm sextus in Eqvo, si Comes esset; quartus, si Baro; tertius, si Eqves; & secundus ex reliquâ Nobilitate quilibet, quæ lex eum in finem promulgabatur, ne hospites nimium dispendii facerent, cum sumptibus & liberalitate indicentis in toto Torneamentorum actu viverent. Qui verò majori comitatu stipati veniebant, nec illi dicam metuere poterant: Cuilibet enim licet favori pro se introducto renunciare, quia nullum inde incommodum accrescere potest hospiti; cuius rei exemplum præbet Torneamentum, quod

quod Tiguri An. Chr. 1165. institutum est, cui multi Nobili-
um ac Equitum suo ære interfuerunt.

Th. XV.

Deinde & prohibitus est nimius vestium luxus, quæ
de re certæ leges vestiariæ institutæ sunt, præcipuè verò in
Ordin Hailbron. de Anno 1485. §. 37. item, Es soll kein Edel-
mann / Thurnier. Genosß / Ritter oder Edel-Knecht /
Gülten oder Silbern Stück / als nur zum Wammes-
sen / tragen. Desgleichen soll kein Thurnierer / der
nicht Ritter ist / kein geschlagen Gold noch Ketten tra-
gen / auch keine Perlen öffentlich tragen / denn verdeckt;
ausgenommen Ring und Kleinod / darumb einer Rit-
ter Spiel treiben wolt: und welcher das überführet /
und nicht hielte / den mag man in Thurnieren darumb
straffen. Ad fortitudinem enim non prodest splendor
vestium, nec paupertas Nobilitati officit. Porro & Tor-
neamenta ipsa adhuc anteibat Armilustrum & Galearum
inspectio, quod galeæ & insignia Nobilitatis documentum
præbebant. Arma autem ita formata esse oportebat, ne cui
nocumento essent, aut periculo. Quod ad Gladium per-
tinet, de eo apud RuxN. fol. 178. ita legitur: Man wil kein
Schwerdt zulassen / es sey dann zum minsten drittehalb
oder drey Finger breit / auch an der Spitze in derselben
Breite / und stumpff abgeschliffen / daß es daran nichts
steche oder schneide: Sic & reliqua omnia arma, ut & e-
quorum ornamenta, ita debent esse parata, ne quenquam
lædere valeant, Er dorffte kein Eisen oder Stahl in sei-
nen Baum / Zügel / Sattel / oder Streif-Leder machen /
daß da schneiden oder stechen könnte / oder dessen gefähr-
lich gebrauchen. Exinde neque eqvo mordaci, calcitro-
so & sternaci uti licitum erat; omnia hæc propterea, ne
vera

vera depugnantium clades promanaret, sub ludorum ac honestæ recreationis specie. Quia tamen sæpius fiebat, siquidem Mors omnibus diebus sit expectanda inevitabilis; ut & præter intentionem decertantium in ejusmodi ludicris congressibus cædes aliqua pararetur, uti ejusmodi tragica exempla apud LIMN. lib. 6. Jur. Publ. c. 5. n. 130. & seqq. quam plurima traduntur, ideò omnes peccata sua expiare, & se cum Deo reconciliare per Sacram Synaxin juebantur.

Th. XVI.

Hiscæ finitis sequitur, ut ad Catadromum, instituentumq; in eo certamen progressum parem. In illo considerandi obveniebant partim Nobiles, iiq; præcipuè; partim & plebeji. Illi enim vel moderaturi decursiones certis fungebantur officiis, vel ipsi decertando vires experturi. Quid muneris Moderatorum fuerit, jam supra th. 9. 10. & 11. mentionem feci. Decertaturis per Heroldos prælegebantur Leges, quæ juxta institutum Sacratissimi Imperatoris ita habent:

I. Quicumque ex Nobilibus aliquid egerit aut dixerit contra sanctam fidem nostram, arceatur à Torneamento; & si prætextu nobilitatis majorum suorum præsumpserit torneamenti ludum percussus confundatur.

II. Quicumque nobilibus ortus parentibus egerit contra Sacrum Romanum Imperium, aut contra Cæsaream Majestatem, puniatur & verberetur publicè in torneamento.

III. Quicumque nobilibus ortus parentibus Dominum suum prodit, aut fugiendo illum deserit, aut aliâ viâ, necessitate non urgente, fugam in exercitu movet, aut concives suos innoxios occidit, in torneamento puniatur.

IV. Qui

IV. Qvicumq; Nobilibus ortus parentibus violaverit aut infamaverit verbis vel factis mulieres, aut virgines, puniatur publicè in torneamento.

V. Qvicumqve Nobilibus ortus parentibus deprehensus fuerit corrupisse sigillum, aut violasse juramentum, aut declaratus fuerit infamis, aut pro tali habitus, is ceu indignus torneamentum non ingrediatur: si ingressus fuerit, impunis non egrediatur.

VI. Qvicumq; Nobilibus ortus parentibus consortem lecti secretò aut apertè interfecerit, aut consilio, sive facto cooperatus fuerit ad interitum Domini sui, erga talem jus torneamenti exerceatur.

VII. Qvicumq; Nobilibus ortus parentibus Ecclesias, sacella, viduas aut pupillos spoliaverit, aut, quod eorum est, apud se potenter retinuerit, cum illi magis tutandi & juvandi sint, puniatur.

VIII. Qvicumq; Nobilibus ortus parentibus alterius fit hostis, & causam suam legitimo ordine aut jure belli non agit, aut exequitur, sed adversarium rapinis aut incendio lædit: potissimum autem qui frumentum & vinum perdit, unde Reipublicæ incommodetur; aut qui pro publico raptore declaratus fuerit, in torneamento cædatur.

IX. Qvicumq; Nobilis in Imperio novationes aliquas facere, aut alia gravamina imponere præsumpserit, præter ea, quæ ab antiquis temporibus in usu habentur, sive id fiat in Principatibus, sive in Dominiis, aut aliis jurisdictionibus, in aquis aut terris, sine scitu & assensu Romani Imperatoris, ita ut mercatores publicis itineribus ire nequeant; undè regionibus non parum incommodari possit in comœatu & temporis necessitatibus; in torneamento publico puniatur.

D

X. Qvi.

X. Qvicunq; Nobilis adulterium perpetrasset, aut mulieres ac virgines stuprasset convincitur, puniatur in torneamento.

XI. Qvicunq; Nobilibus ortus parentibus non ducit vitam Nobili homine dignam, vivendo scilicet ex censibus & redditibus feudorum hereditariorum, aut feudorum ob ministerium concessorum, aut victitando ex militari stipendio, aut donativo sibi ob suas consultationes à Principe designato, aut ex propriis allodiis vivendo: Sed miscet se commerciis negotiatorum, aut camporum, aut emit, quæ rursus carius vendat, aut utitur aliis malis artibus, quibus nocet proximis, aut subditis suis, contemptibilemque reddit nobilitatem suam; is sine verberibus ingredi nequit chorum torneamenti.

XII. Qvicunq; torneamento interesse vult, & ex Nobilibus parentibus ortus non est, neque ex quatuor avis suam probare potest Nobilitatem, hic nullo pacto potest ingredi militarem ludum. *MÜNSTER. l. 3. Cosmograph. §. ex eo MATTH. STEPHAN. Tract. de Nobilitate, c. 4. §. 22.*

Præter illos duodecim erant adhuc aliæ, de turbis vitandis, habendo silentio, aliisque ejuscemodi, quæ simul pronunciata sunt, quas *VISCHER. in tract. de duell. part. 1. art. 3. §. 2. memb. 4. p. 191.* commemorat. Significabant etiam jam dicti Ehrenholdi publicâ proclamatione, si quis pro altero poenæ & decurfioni subicere se veller, adjecto nomine & cognomine, idque propterea, ut Gynæceum imprimis, aliique spectatores scirent, eum non pro se, sed alterius, & quidem consanguinei causâ, hæc pati.

Th XVII.

Restat ut adhuc certamen & ipsam decurfionem ponderemus. Sed cum res sit maximi ponderis, fateor, quod

quòd tanta dicendi copia, tantaq; vis, non competat juve-
ni, qui vix. Oratorum amplissima studia aggressus, nedum
emensus adhuc, quorum beneficio delineare possit dignis
coloribus splendidissima illa veræ virtutis exercitia. Glo-
ria ipsa, quæ adhuc floret, de generosis illis pectoribus fa-
tis superq; famam extollet. Attamen ut paucis rem de-
claremus, sciendum, quòd convenerint ad diem constitu-
tum, & horam, & in Carceribus collocati, divisione per-
actâ, signoqve tubis dato, & funibus incisus certamen auspi-
cati sint. Tunc si vel clavarum pugna, quæ prima fuit, vel,
quod subsequēbatur, gladii initum certamen, vel, quod
demum ultimum erat, ipsum hastiludium, consideretur,
generosa prostant pectora fortitudinis perquam strenuæ
ardore incensa, quæ tanto conatu pugnaverunt, ut eorum
laudes ipsa fama jam pridem immortalitatis cedro, suf-
fragante universo orbe, consecraverit. Durabant hæ de-
cursiones simplici vice ad sesqui horam, vel duas, donec tu-
bis denuò resonantibus, funibusqve incisus certamini finis
daretur. LUBET EX LIMNÆO / c. in vernaculâ totum decer-
tationis actum exponere: Ad constitutum diem horamq;,
inquit, ist man in die Schrancken geritten / hat gethei-
let / und aufgeblasen / dann die Seile abgehauen. Da
hat der Thurnier angefangen / und gewehret bißwei-
len anderthalb Stunde / bißweilen zwei Stunden / dar-
auff als wieder aufgeblasen worden / hat man die Rol-
ben fallen lassen / zu den Schwerdtern gegriffen / und
die Kleinod einander abgehauen / damit seind die
Schrancken auffgangen / und ist der Thurnier ver-
richtet gewesen. Posterodie hat man das Bestech in ho-
hen Zeugen angefangen / darinnen man dem / so in
Stechen seinen Spieß zerbrochen / da deß andern ent-
gegen

gegen ganz verblieben / einen Fall zugeschrieben / war
eben so viel / als hätte er seinen Gegenpart aus dem
Sattel gehoben und gefällt. Unde formula, der habe
den Danck behalten mit so ledigen fällen. Deinceps hat
man auch andere Ritter-Spiele getrieben mit ringen/
springen / lauffen / Stein und Stangen stossen, und
werffen. Hac LIMNAEUS.

Th. XIX.

Sed quum omnis labor ingratus sit, quem non se-
quitur remuneratio, & quem debita praemia non exci-
piunt, quod & nec eos latuit, qui duello tantum olim ho-
norem dabant, quantum vix Imperatoribus triumpho in
urbem Romam inductis exhiberi fuit solitus, bene id
ponderavit etiam Augustissimus HENRICUS, cum primi-
tus ista Torneamentorum exercitia in Germaniam intro-
duceret. Varia enim instituit, tam ad recreandos animos,
quam etiam ad remunerandos hospites, peracto in arena
negotio. Nam solemnem ejusdem diei vespere excipiebantur
convivio, quod magnificum admodum delicatumque
erat, frugalitate tamen temperatum, ut forsitan admira-
tionem gigneret apud aliquos. RUXNERUS porro com-
memorat, NORIBERGENSES excepisse solenni convivio Im-
peratorem HENRICUM VI. cum omni comitatu Princi-
pum, Comitum, Baronum, Nobiliumque, ubi ipsi Mode-
deratori 36. fercula, reliquis vero 24. apposuerint. Nostra
si respiciamus tempora, vix plebeji ejusmodi convivio
erunt contenti. Sic & modum in potando praescripsit Sa-
cratissimus Imperator, quod colligi potest ex saluberrimae
constitutionis verbis apud GOLDASTUM in Reichs Hand-
lungen fol. 28. Daß kein Thurnier Genos zu halben
oder ganzen austrincken soll / viel weniger seinen Die-
nern

nern und Knechten solches zu thun wissenschaftlich verstat-
ten. Benè enim perspectum habuit Imperator, quale sit
vitium ebrietas, & quanta incommoda ex illâ promanent.

Th. XIX.

Postea seqvebatur Brabejorum distributio, quæ fi-
ebat per fœminas; ubi illi, qui fortes aded extiterunt, ut
victorum & supplicantium manus etiam inviti accepe-
rint, ingentia laudum præconia, gratiarum actiones, cum
splendidissimis donis vel præmiis accipiebant. Brabeja
verò alia ab aliis erant divisa:

1. Der Danck / so den vier Thurnier-Bögten gege-
ben ward.

2. Der Eltesten Danck.

3. Der Stecher Danck / oder derer / so in hohen Zeu-
gen mit stechen das beste gethan.

4. Der Danck / so denen gegeben worden / welche aus
denen vier Landen am besten gerüstet kommen / hodie,
Der Zier-Danck.

5. Der Danck / welchen die empfangen / so am weite-
sten den Thurnier besucht hatten.

Diversa tamen semper erant munera, vulgò die
Ritterdåncke & Knechtdåncke. Consistebant verò bra-
beja vel in gladio inaurato, vel coronâ gemmis ornatâ, vel
annulis, & aliis aureis donariis. Dein Saltationes inci-
piebant, de quibus multùm olim disceptatum fuit. Fu-
erunt enim Momi, qui easdem nigro calculo notare co-
nati fuere, uti GVILIELMUS LUGDUNENSIS dicere solitus,
Chorem esse circulum, cujus centrum esset Diabolus;
Alii dixerunt, quod mallent febricitare, quàm saltare. Sed
nullus dubito, quin hodiernæ, eaq; honestæ saltationes,
maximè licitæ sint, quia morum sunt formatrices, recre-

ationes, saluberrimiq; corporum motus, adeoq; juventuti
minimè dissvadendæ. Sic & in Sacris res neq; reprobata,
neq; prohibita est, sed Adiaphora relinquitur. Ergò non
simpliciter improbanda, sed pro cujuslibet intentione di-
judicanda. Quare & illas saltationes, in ludis illis Eqvestri-
bus recreationis ergò institutas, honestissimas & perquam
licitas non vereor confirmare. *RuxN. f. 29. verb.* Hernach
that ein jeder Fürst und Herz einen Tanz in guter Ord-
nung mit denen Fraueu oder Jungfrauen/die Ihm
einen Danck gegeben hatte/und ward der Abend also
mit Züchten und Freuden zugebracht. Tandem, cum
omnia ista peracta essent, antequam domum repeterent,
quisq; accipiebat literas, den Thurnier Brieff / ac no-
men suum iterum in Catalogum dare necessum habebat,
ex quo literas testimoniales accipiebant à Præfectis Tor-
neamentorum, in præsentia duorum Regum ludorum,
duorumq; Heroldorum, apposito Circulo cui præsidebant,
accedente itidem ipsius Regis subscriptione. Indicato de-
mum die futurorum Torneamentorum, cum salvi con-
ductus impetratione, quisq; securus domum cum lætitiâ
redibat.

Th. XX.

Accedimus jam ad causam finalem, quare Tor-
neamenta potissimum instituta. Reperio enim, quòd mul-
tis in rebus non modò consideretur, quid fiat, sed quam ob
causam fiat: imò ex fine quoque judicari potest, an vitupe-
rio vel laude dignus sit actus. Parili ratione qui primà ab
origine ludos hos eqvestres & eorum finem, juxtimq;ve
Sacratissimi Imperatoris institutum considerabit, justum
inveniet scopum, uti supra th. VI. ejusdem mentionem fe-
ci. Varia autem afferri possunt, ob quæ Torneamenta in-
stituta

stituta sunt: Scilicet (1) honestæ recreationis gratiâ, & ad
restandam benevolentiam, gratiamque Imperatoris, pro-
strenuis istis suppetiis, quas Nobilitas Teutonica in debel-
landis Barbaris exhibuerat. (2) ut certæ regulæ ad splendo-
rem Germanicæ Nobilitatis augendum proponerentur,
tanquam in locum antiqva Romanorum suorum Civium
Censuræ. SPEIDELIUS, in *Speculo Juridico-Politico-Histo-
rico-Philologicarum Observationum*, pag. 1244. quo spectant
verba Imperatoris: Leges Torneamentorum ita instru-
tæ sint, ut in divini Numinis laudem, Sacri Imperii & to-
tius Germanicæ Nobilitatis gloriam vergant. (3) Ut Nobi-
les desidiam fugientes in armis exercerentur, & sic ad fe-
rium aciei conflictum præpararentur. Tandem ut Ty-
rannidem & superbiam, reliquaque omnia vitia fuge-
rent. Ex quibus omnibus colligi potest, quid de Tornea-
mentis judicandum, & an rectè sint introducta; quâ de re
vel maximè fuit disceptatum? Constitutio CLEMENTIS
V. P. M. negativa est. Hic enim rem omni laude dignissi-
mam execrationis ac excommunicationis ferire fulmine
non erubuit. Sic enim ille in *cap. 1. X. de Torneamentis*:
Quod inhærendo prædecessorum vestigiis, reperiisset de-
testabiles illas ferias, quæ Torneamenta vocarentur, uti
milites ex condicto convenirent, ostentationis & audaciæ
ergo, quum sapius inde cades & animarum pericula ori-
rentur, se fieri prohibere, & si quis eorum moreretur, li-
cèt non negetur pœnitentia poscenti, Ecclesiasticâ tamen
illum carere debere sepulturâ. Sacrum hoc decretum
Interpretes Juris & alii Doctores itidem affirmârunt,
quos inter & PEREZIUS ad *Cod. lib. XI. Tit. XLIII. num. 3.*
THOLOSANUS *Syntagm. Jur. Univers. lib. 39. c. 5. num. 34.*
Sed ego potius ad stipulor decreto JOHANNIS XXII. qui
con-

contradicit constitutioni aliàs satis ridiculæ; & affirmo, justè introducta esse & continuari Torneamenta. Nam si omnia considerem, quæ proponuntur in eâ constitutione, nihil erit, quod opinioni contradicat meæ. Non dicam de eò, quòd de *militibus* agat, sic enim non *κατ' ἐξοχήν* Nobiles intelligit, ad quos equestris militia jam olim solum pertinuit: neque de eo, quod *ex condicito* posuerit, quod videtur potius de gladiatoribus, quàm de veris Torneamentis dictum esse; illud ad ludos hosce eximiè non quadrat, quando dixit, *ostentationis & audaciæ ergò* fieri. Illud enim ipsum est, quod indignum planè tanti culminis iudicio paret iudicium, siue spectes Torneamenta reliquis Nationibus familiaria, siue quæ invictissimus HENRICUS in Germaniam primum intulit, reperias singula illa jucundæ honestæq; recreationis ergò & exercendæ virtutis bellicæ gratiâ celebrata esse.

Th. XXI.

Illud verò plurimum pro firmandâ Clementis Pontificis constitutione facere videtur, quòd mors & pericula animarum sæpius provenerint ex istis decursionibus. Non inficiandum quidem, quòd talia tristia exempla Magnatum quorundam in Torneamentis interfectorum inveniuntur, quæ commemorat *KIRCHNERUS orat. 25. vol. 1. p. m. 498. & seqq.* Sed cum præter intentionem casu fortuito hæc fiant, & in honesto virtutis certamine, ita etiam Imperator formaverit legem, ut omnia tam arma, quàm eorum ornamenta sic sint aptata, ne cui nocumento essent; exinde puto neq; L. Aquiliæ, neq; Corneliæ pœnam locum invenire posse L. *q. via actione 7. §. si quis in colluctatione 4. & L. si ex plagis 52. §. fin. in quibus ratio ff. ad L. Aquil. c. lator q. X. de homicid.* Et animarum curam habuit maximam

ximam Sacratissimus Auceps, cum instituit, ut confessio peccatorum & reconciliatio animarum cum DEO semper præcedat Ludos istos Equestres. Quæ cuncta memorent, ut opinionem Johannis XXII, qui & rem exactius pensiculavit, merito in præsens amplecter. Quod ad ultimam attinet, in eâ constitutione traditum esse, ut scilicet illis denegaretur Ecclesiastica sepultura, qui in Torneamentis mortem oppeterent, perpendo cum CALVINO in *Lexico Jur. ad verbum Torneamentum* (1) capitulum hocce plane nullam afferre rationem. (2) neq; idoneam excogitari rationem posse, quum parum absit, quin subverti queat. (3) hanc Constitutionem Canonistarum potius crudelitatem sapere, quam humanitatem. Facit egregiè pro meâ sententiâ consummatissimum Magnifici ZIEGLERI, Patroni ac Hospitis plurimum venerandi iudicium, quod exponit ad *Lancelotti Inst. Jur. Can. l. 2. Tit. 24. §. 14.* *Qui casu fortuito perit, nullâ suâ culpâ perit, nec proinde ignominia notâ affici debet, præsertim cum de salute ejus dubitare Christianum hominem non deceat, nec in iudicia DEI inquirere liceat.*

Th. XXII.

Sed quæritur, an penitus Torneamenta sint sublata, & quare, & an in usum iterum revocari debeant? Respondeo ad primam partem. Ita quidem esse, ut per ducentos abhinc annos, altum silentium fuerit de laudatissimis hisce exercitiis, neque Equestres illi Torneamentorum ludi continuata serie ad nos translati sint, nisi quod perrarò in magnorum Principum aulis eorum umbra quædam appareat. De quibus SPEIDELIUS *d. l.* *Daß sie mit den hieobigen nicht zu vermischen / auch zu vergleichen / weil hierbey keine probationes des Adels geführet / weniger andere requisita und Artickul eigentlich beobachtet werden: Sondern*

¶

¶

Derh seyen allein für eine Figur und kurzweilige repræ-
sentation der alten Wassenhandlungen zu halten / Inter-
missa a. videntur partim ob nimios sumptus, nimiamq; ma-
gnificentiam, qva multi Nobilium exhausti sunt; partim ob
pertinaciam quorundam, qui honore indigni & pœnas
meriti, tamen multis propinquis & sodalibus circumda-
ti, optimas illas leges & statuta perfringebant, sicqve im-
pune discedebant: ut & propter intestinas disensiones, &
demum sclopetorum bombardarumq; inventionem in
locum hastarum. Sed cum torneamenta ista vera sint in-
citamenta virtutum, non puto, quòd ob pravitatem mo-
rum & quidem paucorum quorundam culpam, insignia i-
sta exercitia desuetudini demandari debeant, sed potius ea
autoritate imperiali, qva primitus introducta ad decus
suum revocanda. Enimverò satis accuratè demonstrat
SPEIDELIUS, l. a. quòd quamdiu laudabiles hæ decerta-
tiones in Germaniâ cessârint, bello intestino mutuisqve
disidiis ea laboraverit. Verba hæc sunt: Insonderheit
ist zubeflagen / daß so lang dieses löbliche Werck in
Teutschland auffgehöret / man fast immerdar inner-
liche Krieg und Zwiespalt empfunden hat. Denn wo
die Ehr und Straff der Tugenden und Laster / und
also derselben Unterscheid verschwindet / und nicht män-
niglich / wie dortmahls allezeit / vor Augen schwebet /
gerathet es leichtlich dahin / daß man sich eben so lieb
des bösen dann des guten befleißet / und also alles von
Tag zu Tage ärger wird. Addit præterea, vel ad solam No-
bilitatis distinctionem sufficere posse, ut Torneamenta
rursus in usum revocentur: Wenn gleich die alte Tur-
nier keinen andern effectum, denn allein den Unterscheid
des Adels darben in acht zu nehmen / jemahls gehabt
hätten / jedoch derselbige noch auff heutige Stunde zu-
er

erwünschten wäre / und auffer dessen in Kürze alle
Stände in ungläubige Confusion und Verachtung
gerathen werden / indeme immerzu einer vor dem an-
dern / wie die böse Münz / neue Aufsteigungen su-
chet.

§. XXIII.

Sed cum hactenus rem ipsam, & omnia, quæ circa
Torneamenta observanda veniunt, consideraverim, se-
quitur definitio Torneamentorum; Describuntur vulgo
quod sint Ludi vel Exercitationes Equestres, ab HENRICO
AUCUPE Imperatore primitus in Germaniam introdu-
cti, tam honestæ recreationis gratia, quàm ut Nobilitas
Teutonica aliàs exercitiis exulta, hisce ad bellum maxi-
me necessariis etiam institueretur; Ego ita definitio Tor-
neamenta. *Sunt solennes Nobilium Germanorum exercita-
tiones Bellica, Exercitii militaris & honestæ recreationis gra-
tia ab HENRICO AUCUPE institute.*

Th. XXIV.

Anteqvam verò vela contraham, ultimò brevissi-
mis, quoad fieri potest addam, quot fuerint Torneamen-
ta, & quo tempore, & quonam in loco celebrata sint. Re-
censentur vero in universum à scriptoribus XXXVI. Tor-
neamenta.

I. Idum celebratum MAGDEBURGI, Anno Christi
935. Sacratissimi Imperatoris HENRICI IV. Aucupis dicti
instituto.

II. Idum peragebatur ROTENBURGI, auspiciis CON-
RADI Ducis Franconiæ, Anno 942.

III. Tertium celebrabatur CONSTANTIÆ Anno 948.
Auctore RUDOLPHO Svevorum, Alemannorumque
Duce.

IV. à RIDECKO Marchione Misniæ MARTISBURGI
instituebatur Anno Christi 969.

V. Indixit LUDOLPHUS Marchio Saxonix & Brun-
svigæ Dominus, & quod BRUNSVIGÆ Anno Christi
996. peractum.

VI. CORADO II. Imperatori auspicia debet, qui TRE-
VERI Anno Christi 1019. id celebravit.

VII. HENRICUS III Imperator Romanus & Dux
Franconix, facta indictione, HALÆ in Saxonia peregit.
Anno Christi 1042.

VIII. ab HERMANNO Sveviæ & Alemanniæ Duce
Anno Christi 1080. AUGUSTÆ institutum.

IX. GÖTTINGÆ institutum à LUDOPHO Duce Sa-
xonix & comite Supplinburgi Anno Christi. 1119.

X. TIGURI, quod vulgari vocatum lingua an der Lin-
dermatt à Welpho Duce Bavarix, & Speletto, Marchi-
one Corsicæ & Dynasta Sardinix Anno Christi 1165. cele-
bratum.

XI. COLONIÆ AGRIPPINÆ à Florentino, Comite
in Hennegau Hollandia & Seelandia, Dynasta in Frisia, in-
stitutum Anno Christi 1179.

XII. Primitias debet HENRICO VI. Romano Impe-
ratori, Regi Neapolis, Siciliae ac Sardinix, Duci Sveviæ,
quod NORINBERGÆ peragebatur Anno Christi 1198.

XIII. WORMATIÆ sub Imperatore PHILIPPO,
Duce Sveviæ à Nobilibus ad Rhenum, Anno Christi 1209.
celebratum.

XIV. HERBIPOLI Anno Christi 1235. à Franconix No-
bilibus institutum.

XV. RATISBONÆ peractum, auspicio Nobilium Bava-
rix Anno Christi 1284.

XVI.

XVI. A Nobilibus Franconiaë peractum Anno Christi
1296. SWEINFURTI.

XVII. RAVENSBURGI à Svevia Nobilitate institutum
Anno 1311.

XIIX. à Nobilibus ad Tractum Rheni indictum INGEL-
HEIMII Anno Christi 1337.

XIX. Auspicabatur à Francorum Nobilibus BAMBERGÆ
Anno Christi 1362.

XX. E LINGÆ celebratum Anno Christi 1374. à Nobi-
libus Sveviæ.

XXI. Iterum ab illis Nobilibus Sveviæ instituebatur
SCHAFHUSII Anno Christi 1392.

XXII. Indictum atq; peractum RATISBONÆ Anno
Christi 1396. à Bavariæ Nobilibus.

XXIII. à Nobilitate Rhenana ARNSTADII Anno Christi
1403 per actum.

XXIV. HEILBRONNÆ celebratum Anno Christi 1408.
à Sveviæ Nobilibus.

XXV. RATISBONÆ à Bavarica Nobilitate institutum
Anno Christi 1412.

XXVI. Celebravit ULRICUS Comes Wurtenburgen-
sis ac Mompelgartensis STUGARDIÆ, Anno Christi 1436.

XXXVII. LUDOVICUS Princeps ac Palatinus ad Rhe-
num Bavariæq; instituit Anno Christi 1439. LANSDHUTI.

XXIIX. HERBIPOLI Anno Christi 1469. à Nobilibus
Franconiaë, sub FRID. III. Imp. celebratum est.

XXIX. Celebratum est à Nobilitate ad Tractum Rheni
Anno Christi 1480. MOGUNTIAE.

XXX. Peragebatur HEIDELBERGÆ à Nobilitate Rhe-
nana. Anno Christi 1481.

XXXI. STUGARDIAE à Sveviæ Nobilibus institu-
tum Anno Christi 1484.

XXXII. Initium debet Bavaricæ Nobilitati Anno Christi 1484. INGELSTADII.

XXXIII. Huic successit ONOLSBACHI celebratum à Franconiæ Nobilibus Anno Christi 1485.

XXXIV. Franconica Nobilitas sub Maximiliano I. BAMBERGAE celebravit Anno Christi 1486.

XXXV. Sequitur RATISBONAE institutum Anno Christi 1487. à Nobilibus Bavaricæ.

XXXVI. Ultimum tandem successit à Rhenana Nobilitate peractum WORMATIAE Anno Christi 1487. Et horum quidem Torneamentorum RUXNERUS, meminit. Nullum verò est dubium, quin plura celebrata fuerint, de quibus nihil unquam RUXNERUS inaudierit; in quâ opinione quoque OLDENBURGERUS *est in Limn. enucl. l. c.* pro quâ & rationes nonnullas adducit. Multa porro singularia ac notatu digna olim in ludis Torneamentorum occurrise & visa fuisse, hinc inde constat. Also ward unter andern Anno 1488. zu Ulm ein fürnehmes Rennen/bey welchen auch Marx Walther und Stoffel die Ungelster waren. Dieser Marx Walther hatte einen überaus grossen Spieß geführt / dergestalten / daß ihrer zwey denselben auff dem Plan tragen mußten / darauffer Herz Walther einen Knaben von vierzehnen Jahren sitzen ließ / und führet ihn über den Fron Hof und herwieder / darnach schlug er das Eisen von den Spieß herab / und goß ein Maas Wein in das Spieß-Eisen. SPEIDEL. *l. c.* Atque hæc sunt, quæ de Elegantissimâ TORNEAMENTORUM materiâ, non quidem pro ejus dignitate, sed pro ingenii modulo conscribere volui. Si quædam minus ad rem dicta videbuntur, illorum defectibus dextra benignaque interpretatione B. L. succursurum confido. Quare sisto Calamum, gratijs devotissimis actis
JESU ME O, cui immortalis laus & gloria.

Nobilis est animus, studium qui Nobile tractat,
 Omnibus ostendens Nobilitatis opes.
 Nobilis est Virtus, quæ nescit adusq; latere,
 Prodit in apricum Nobilitatis opus.

Hoc Tua facta probant, conamina docta revelant,
 De rebus magnis dum benè verba facis.

Perge! Tuis factis non commoda parva movebis,
 NOBILIS atq; DOMUS GLORIA crescet iis.

Johannes Deutschmann D.

p.r. Acad. RECTOR.

AD

Generosum Nobilissimumq;

DN. ERNESTUM DIETERICUM

à SEMNITZ/EQVITEM THURINGUM,

Amicum & Fautorem meum singularem, Cùm

DE TORNEAMENTIS,

ex Politicis, quæ Politicis,

disputaret publice:

Luditur in mundo: Sed Tu bene ludis, Amice,
 De ludo, Tibi qui jamjam placet, acris & aptè
 Discurrens: Tu dein quoq; tales edito Ludos,
 Quæ Reum Domini sua conservare potis sint;
 Nam cælo Tua sic fiet contermina Virtus.

facieb.

Joachimus Merger D. & Prof.

Pandect. Publ.

Verum carpis iter, quo NOBILITATIS honores
 Crescunt, dum propriam Virtutem jungis Avorum
 Stemmate, quod toti jamdudum inclaruit Orbi,

Perge.

CONscendis nostram, SELMNITZ Generose, Cathedram,
Ac animi profers munera clara Tui.

Nam non res humiles, aut vilia themata tractas,

Verùm, quæ stirpem, quâ satus Ipse, decent.

Pugnas Heroum, ac ludos depingis equestres,

Rectèq;, ex libris eruta, cuncta doces.

Scilicet haud aliter fabri fabrilia tractant,

Deq; suo quivis ordine verba facit,

Perge, ac in Magni laudes exsurge Parentis,

Quod jam conatus sponder ubiq; Tuus.

Michael VVendelerus, Philosoph.

ac SS. Theol. Doctor, Facult. Theol. Assessor,

Theol. P. P. Extraordinarius, ac Moral. Philos.

P. P. Ordinarius.

Ad

Generosum Nobilissimumq; DN. RESPONDENT.

ARma dedit sanguis, poluit clarissima virtus

Ingenium, doctus sudor at hæcce parat.

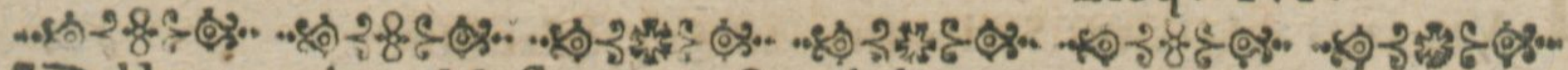
Annis, ingenio, virtute, ac artibus insta!

Stemmata sic clarus, sic Generosus Eqves.

scr. gratulab.

Georg. Casp Kirchmajer,

Eloqv. P. P.

Dum cominus Musis vacas, & nobilem

Doctas per artes experiris indolem:

Vel eminus tamen Minervam suspicis,

Ipsiq;, quantum nunc licet, animo litas.

Quas namq; multi ludicras pugnas cient,

Hastis eqvisq;, quò futuris præliis

Maturius se præparent; has Tu stylo

Et disputatione doctâ reppetis:

Sic mente contendens, ut illi corpore.

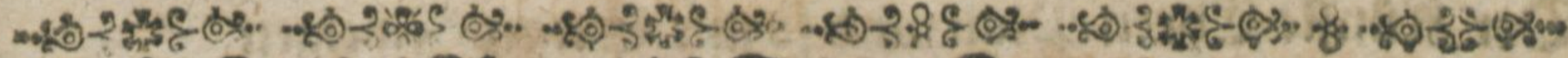
Vicina Phœbo Pallas: Arti proximus

F

Mars

Doctis in pugnis, pugnas defendis equestris,
 Indole quæ res est utraq; digna Tuâ.
 Alterâ enim mentis Generosæ semina prodis;
 Alterâ at ingenii munera clara probas.
 Maçte Tuis ausis, SELMNITZ; sic itur ad astra,
 Quando respondent, Arsq; Genusq; sibi.

P R Æ S E S.

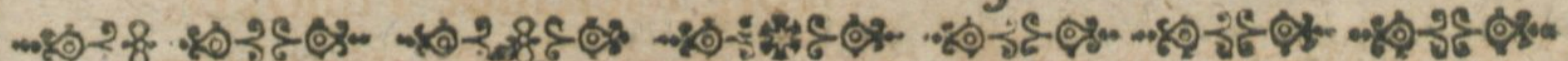

Die Kunst ist Ihm gleich Seinen Degen/
 Mit beyden pranget Er; der Ahnen Ruhm
 Stamt von dergleichen Tugend-Wegen/
 Und sucht am Sternen-Feld Sein Alterthum.
 Dieß zeigt ist das kluge Ritter-Spiel/
 Was die gelehrte Feder hält
 Es weist Ihm ein offnes Feld
 Zu Jovis Thron und zu Minvortis Fahnen/
 Dieß ist der Helden Tugend-Ziel.

Mit diesem wolte seinem Hoch-Edelgebohrnen Anver-
 trauten Herrn Stubengesellen zu solchen höchst-
 rühmlichen Fleiß schuldigst Glückwünschen

Albrecht Friederich von Eyborg/

Jurium Cultor.

EN ut amicorum, frater, turba æmula certet
 De primo studio dicendi encomia landis
 Factô digna tuô, cumulatq; vota precandi:
 Arq; meres certè; majora mereberis olim.
 Mî dabis esse brevem, nec, si satis, Optime, laudes
 Non decanto tuas, ego defraudare videbor
 Illas: nam calamus quas nunc de promere nescit,
 Non Albis Mulsæ, non docta cathedra tacebunt.
 In præsens tantùm acclamo pia vota precorq;,
 Ut summâ expedias cœptos cum laude labores.

Ita ex animo sentit

Christianus Conradus à Schlotheim

Eqves Thuringus.

Wic.

Dum colis Astræam, MILTIZ, & dogmata Juris,
 Hinc dotes præstas Nobilis ingenii,
 Perge Tuis porrò constans insistere cæptis,
 Sic tuus ut possit præmia ferre labor.

Michael Fridericus Ledererus,
 U. J. D. & P. P. t. Acad. RECTOR.

Ad Generosum ac Nobilissimum

Dnum. Mauritium Henricum à Miltiz/

Amicum singulari amore prosequendum.

DE JURE ACADEMIARUM

publicè & politicè disputantem.

MILTADUM claro, MILTITZI, stemmate Nate,
 Dum celare nequis Virtutis & artis amorem,
 Innatas animi dotes ostendis AVORUM,
 Qvos immortales veneratur & orbis adorat.
 Et qvos vel jam nunc Virtus commendat ubiqve,
 Elector Summus qvos diligit, admovet AULÆ,
 Ut patriæ dulcis fulcra atqve columnina rara.
 Hæc te, MILTITZI, moveant exempla TUORUM
 Nunc AGNATORUM, vel eris sic maximus ipse
 Principis & PATRIÆ GENTIS splendorq; decusq;!

*Amicâ & gratulabundâ mente
 inter graviora studia deproper.*

Werner Theodorus Martini, J. U. D.

P. P. Seren. Elect. Saxon. à Consil. Appel.

G

Ad

Ad
Generosum & virtute suâ Nobilissimum Juvenem,
DN. MAURITIUM HENRICUM
à MILTITZ,
Equitem Misnicum,

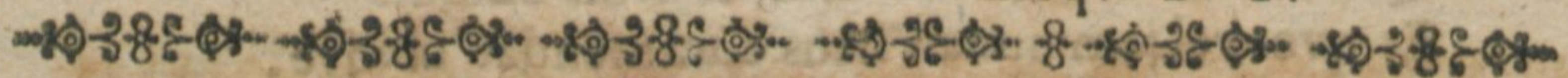
Fautorem & Amicum singularem:

O MILTIZIADES veterum fate gente Qvirum,
Misnia semideos quos omni tempore & ævo
HEROAS inter coluit, primâq; locavit
Sede ipsos Virtus. Post plurima Nomina, testor
HAUBOLDUM, Columnen simul & Patriæ Ornamentum,
Nestora Germanum, Pietas quem sancta fidesq;
Sistit in exemplum cunctis. HENRICE GEBHARDE,
Mecœnas, Aravis Heroibus edite, summi
PRINCIPIS & Manus & Cor, ne dicam amplius, es Tu.
Ergo imitare Tuos, MAURITI strenue, Magnos
MAJORES, pariter TUTORES, atq; PARENTES!
Nil humile admittit florens MILTIZIA Virtus,
Hæc memori si mente colas, super astra volabis.

Honoris officiiq; causâ
defestinat. gratulab.

Georg. Casp. Kirchmajer,

Eloqv. P. P.

JAM dum MILTIZI producis JURA SCHOLARUM,
Jomine sat læto! Multum lætamur Amici,
Vota inter, pro successu gratissima quæqve
Qvi ferat, ut laetum possis aliquando velisq;,
Laudis non negligens, Academica quæq; juvare.

Calamo festinant. sed gratulabundo
Generoso DN. à MILTIZ,
Fautori amicissimo
scr.

Franciscus Henr. Hoeltich, D.

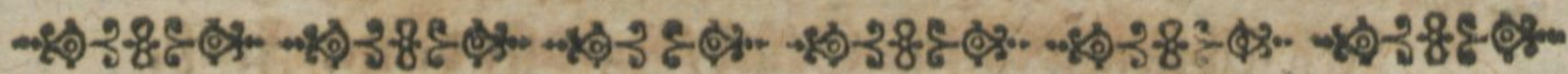
Mar-

MArte juvat, juvat arte Tuas extendere dotes,
Quas natura Tibi contulit, atqve genus.
Hinc florecentis nutrix Academia vitæ est,
Lac Tibi virtutis notitiæqve parans.
Consilio ut patriam, forti dextrâqve tueri,
Principibusqve viris perplacuisse queas.
Huic jam redde vicem, concessaqve jura revolve,
MILTIZI, duplici nobilitate micans.
In Te Majorum virtus & fama perrennat,
Et Cognatorum gloria celsa viret.

Generosissimo DN. RESPONDENTI

f.

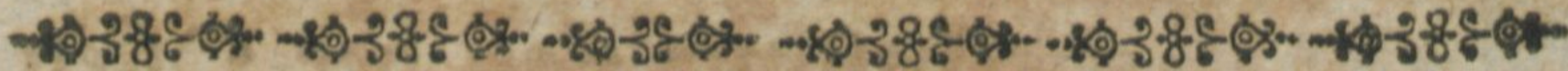
PRÆSES.

Est argumentum, *MILTIZ*, Academia faustum.
Ito bonis avibus: disere: plausus erit.

f.

Samuel Conrad Schurtzfleisch.

Sic jam Panchæis cumulas subsellia donis,
Et facit insigni tramite Phœbus iter.
Id placet Aoniis, id **MILTIZIISq;** probatur:
Hinc ausis veniet gloria magna tuis.

Scrib.

P. Peterson.

N. Liv.

Wic

AK Th 464

Wie sieht mans / wenn ein Geist der Tugend Gunst
verspüret?

Schnur schleunig macht er sich vom schändden Pö-
bel los /

Hergegen sein Gemüthe mit Künsten herrlich zieret.

Dann nimbt ihn Leucoris bald auf in ihren Schoß.

Mit edler Wissenschaft vergöttert er die Sinnen /

Es schwärzet seinen Geist kein trüber Laster-Dunst:

Und dieses ist nur bloß sein einziges Beginnen /

Daß er bey'm Klugen Volck erlange Ehr und Gunst.

Du eben / Werthester / bist deß ein Zeuge worden /

In dem dein Geist allein nach Ehr und Weißheit strebe /

Daß man dich lieben muß / auch der Gelehrten Orden /

Und unser Elb-Athen dir stäts gewogen lebe.

Der Musen Ober-Herz wirdt deinen Nahmen zeigen /

Ich selbstn wünsche Glück / begrüsse deinen Fleiß.

Von deinen Früchten wirdt dein Vaterlandt nicht schweigen /

Weil es von dir sonst nichts / als Edlen Nach-Ruhm
weiß.

Seinen Freund wünschet Glück und
Wohlergehen

Casimir von der Osten.

VOT

120

Handwritten text on aged paper, including "D.M. CHR.", "FACULTATE", "EX POLIT", "TOR", "ERNEST", and "IN INCL".

IN

ne
en
pe
Pal
tia
tat
tu
illi
be
no
ni
fig
to
sci
ce
lo
cu
tu
pr
re

